

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

C. F. Ridderstedt

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

1884.

26:e årgången.

4:e häft.

Innehåll:

	Sid.
24. Ett försök att ur utvecklingsteorien förklara förhållandet mellan man och kvinna. Af <i>L. H. Å.</i>	185.
25. Svenska kvinnors verksamhet inom olika grenar af läkekonstens område. 1. Den medicinska och den gymnastiska sjukbehandlingen samt tandläkekonsten; 2. Förlossningskonsten; 3. Sjukvårdskerkallet och samaritväsendet. Forts.....	201.
26. Litteratur. Litteratur för uppfostrare: Antydningar för religionsundervisning och skriftförstånd, af <i>S. F. Beck</i> . Öfers. af <i>O. F. Myrberg</i> . Anm. af <i>Audar</i> . Skolan och Hemmet, Tidskrift för folkundervisningen. Verdandi, m. fl. — Skönlitteratur: Qvinlighet och Erotik, af <i>A. Ch. Edgren</i> , f. <i>Leffler</i> . Anm. af <i>E. N.</i> — Sjelfuppfostran, af <i>Blackie</i> . — Ny periodisk litteratur: Folkhögskolebladet, utg. af <i>T. Holmberg</i> och <i>H. Odhner</i> .	212.
27. Brev fra Köbenhavn. Juli 1884	226.
28. Händelser för dagen	232.
Mönster: Ett skänst allmogebroderi i plattsöm och stjelkstygn.	

STOCKHOLM,

KONGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER.

24. Ett försök att ur utvecklingsteorien förklara förhållandet mellan man och qvinna.

Forholdet mellem Mand og Qvinde, belyst gennem Udviklingshypotesen. København 1884. Pris 3 kr. 50 öre.

Likasom hvarje folk, ja hvarje individ, så äger ock hvarje tidsålder sitt särskilda kännemärke, ett särskilt grundbegrepp, kring hvilket dess andliga krafter likasom koncentrera sig, och som man på de mäst skilda områden återfinner såsom arbetets, mer eller mindre märkbara, drifvande kraft. Mänskligheten lefver under olika perioder af sitt lif företrädesvis liksom inom olika sverer af sitt andliga innehåll. Tidehvarfvens ensidighet ligger i den exklusivitet, hvarmed de hålla fast vid hvar sin af dessa. Innebär denna ensidighet ingenting annat, än att en del af historien ej kan vara hela historien, då är hon ett vilkor för att tidehvarvet skall väl göra sin gärning. Men i alla händelser skall nog en följande tid veta att sofra guldets från dräggen, att bevara de verkliga frukterna af fädrens arbete.

De skiftande gestalter, i hvilka ett tidehvarfs grundbegrepp inom olika sverer af lifvet framträder, kunna stundom göra det svårt för betraktaren att uppsåra det, men å andra sidan lättas ett försök i denna väg ofta just genom denna dess — om vi så få säga — allestädesnärvaro. Svårigheten är ofta mindre att uppfatta de toner, som utgöra grundmotivet i en tidsålders drapa, än att finna en formel, ett uttryck, fullt lämpligt att om detta gifva en nog samlad föreställning.

Men är ett dylikt angifvande i allmänhet en svår uppgift, så är den än svårare, då fråga är om den tid, i hvilken betraktaren själf lefver. Det gäller här som i öfrigt, att själfkännedom är en svår sak. Likasom emellertid människan, då

hon nått mannaålderns fulla mognad, bör något så när hafva klart för sig, hvad hon med sin diktan och traktan i lifvet egentligen och innerst vill, så bör det ej håller vara någon omöjlighet att, då ett århundrade nått ej blott sin höjdpunkt, utan äfven kommit så långt, att »skuggorna börja blifva långa», något så när afgöra, hvilken den tanke är, som inom detsamma spelar hufvudrollen. Har man häri något så när lyckats, så står blott frestelsen åter att identifiera sin tids uppgift med mänsklighetens i det hela, att underskatta värdet af förfädrens gärning eller tro att en kommande tid blott har att gå rakt framåt i den riktning, man själf inslagit, glömmande att den har andra värf att fylla, och att man själf, om man än i det hela går framåt närmare målet, likväl alltid i någon mån går en väg, som om den fortsattes, skulle leda på sidan om detta. Mänskligheten vandrar ej en rak väg, utan en väg, som slingrar sig i mer eller mindre tvära böjningar. Hvarje tid har sina förtjänster och sina fel i jämförelse så väl med föregående som efterföljande tider.

Mer än ett svar skulle onekligen med ett visst berättigande kunna gifvas på den frågan, hvad som företrädesvis kännetecknar det 19:de århundradets andliga och materiella arbete. Att det 18:de företrädesvis lefde på begreppen allmän humanitet och upplysning, är så allmänt erkändt, att hela seklet, eller åtminstone dess senare hälft, i häfden fått sitt namn efter ett af dessa. Men hvad arftagerskan angår, så tro vi oss ej för mycket taga fel, om vi beteckna henne såsom *utvecklingens* tidevarf. De storartade uppfinningar, hon skänkt mänskligheten, den rastlösa, nästan feberaktiga sträfvan, som går igenom tiden, dennas praktiska och för att begagna hennes eget älsklingsuttryck »opportunistiska» kynne, dess benägenhet att reformera, ordna och framför allt metodiskt inrätta alla mänskliga förhållanden i enlighet med dessas egen natur — allt detta bekräftar vår åsigt i denna punkt.

Man måste under sådana förhållanden vänta sig, att jämväl inom den vetenskapliga odlingen utvecklingens begrepp skall spela en hufvudroll, att alla förhållanden skola företrädesvis betraktas ur hennes synpunkt — och sakförhållandena bekräfta detta på det mäst otvetydiga sätt. Först under det förra århundradets allra sista skede började man få någon aning om hvad historia egentligen vill säga, och det kan ej annat än väcka förvåning i hvilka storartade dimensioner detta begrepp på de mäst olika områden sedan dess tillämpats — samt huru lifgifvande detta visat sig vara för den mänskliga forskningen i det hela. Ja, en bidragande orsak, till att denna forskning midt i den opportunistiska tiden kunnat lefva ett så friskt, så kraftigt lif, som hon gjort, lär väl vara, att man med sådan framgång kunnat äfven inom henne tillämpa tidehvarfvets älsklingstanke.

Ett skede af dem, hvori denna älsklingstanke inom vetenskapen framträdt, är de s. k. *evolutionsteorierna*, och just den *nuvarande* tidens andliga lif karaktäriseras företrädesvis, åtminstone inom vetenskapen af dessa. Det lider intet tvifvel att de å ena sidan utgöra en vigtig, för all framtid djupt betydelsefull insats i mänsklighetens andliga lif, likasom ej håller att å den andra en ej så aflägsen framtid skall känna sig lika hjärtinnerligen led vid att betrakta alla förhållanden ur deras synpunkt, skall förklara detta tillvägagående lika »antikveradt», som vi nyromanikens fantasterier eller upplysnings-tidehvarfvets sociala och politiska program. Kanske skall till en början reaktionens häftighet försynda sig mot deras sanna värde — glömma deras resultat. Men

— »Där bor oväld uppå framtids tunga,
Och hvar förtjänst en gång sin krona har.»

För närvarande bära de emellertid en icke ringa del af ansvaret för samtidens förtjänster och fel, ej blott inom vetenskapen, utan i det hela, ty ett betraktelsesätt beslägtadt med

deras går onekligen genom hela tiden. — Det är ej svårt att inse, för hvilka frestelser man utsättes, då man ensidigt betraktar alla mänskliga förhållanden ur utvecklingens synpunkt. Det är frestelsen att glömma individens rätt och individens ansvar för »utvecklingens stora lag» och att förbise, att utvecklingens form, såsom hvarje annan form, får sin betydelse genom det *innehåll*, den bringar i dagen, det *resultat*, hvartill den leder.

Och härmed är den synpunkt angifven, ur hvilken vi skulle vilja betrakta det i allra ovanligaste grad intressanta och lärorika arbete, som gifvit oss anledning till dessa betraktelser — ett arbete, som besitter den ej så vanliga egenskapen, att har man en gång slagit upp det, så skall det vara trängande göromål, som kunna förmå en att bortlägga det, innan man läst det till slut. Det utgör ett försök — och visserligen ett synnerligen lyckadt sådant — att på frågan om förhållandet mellan man och qvinna tillämpa Spencers utvecklingslära, en tillämpning, som på ett märkvärdigt sätt stämmer öfverens med hvad tiden i detta afseende funnit sig ur i viss mån andra synpunkter föranlåten att skrifva på sin fana.

Vi äro inga vänner af långa redogörelser för innehållet i lätt tillgängliga och lätt lästa arbeten. Vi vilja i dylika fall hellre hänvisa till arbetet själf. Vi kunna dock ej neka våra läsare nöjet att följa oss vid en kort öfversigt af denna skrift. Vi äro förvissade om att vi därmed ej skola undanskymma själfva arbetet. Mätte det i stället lyckas oss att visa hän på det samma.

Arbetet begynner med en framställning af de lagar, Spencer genom rön, hämtade från skilda områden, bekräftat såsom de för världsutvecklingens fortgång, den må afse natur eller människolif, bestämmande. Dessa lagar äro hufvudsakligen trenne. Utvecklingen fortgår på alla områden 1:o till en högre grad af sammanhang mellan det helas särskilda delar 2:o större

formriktighet inom dessa och 3:o) mångsidigare utbildning af hvars och ens individuella egendomligheter.

Historien lär oss, huru mänskligheten från rent *tillfälliga förbindelser* könen emellan så småningom öfvergått till fastare, af lag och sed bestämda sådana — först till de *polygamiska*, framträdande i olika högre och lägre former, än såsom polyandri, än såsom polygyni, än som en blandning af båda. Först härigenom blifva verkliga familjeförbindelser möjliga, ehuru visserligen ännu af en mycket obestämd och lös beskaffenhet. Småningom och under inflytelsen af flera samverkande förhållanden gör sig *monogamien* gällande — först i mycket utvecklade former, äntligen i den mer fulländade, där båda makarne äro berättigade att af hvarandra fordra äkta trohet. Fastheten i det band, som förenar makarne, är naturligtvis här vida större än i de lägre formerna — det är här en vida större mångfald af intressen, som knyta dem tillsammans än fallet är vid dessa. Att vid valet af make eller maka individualiteten får en större betydelse vid de senare utvecklade formerna, är äfven gifvet. — Redan vid ingåendet af en polygamisk förbindelse kan något afseende fästas vid den tilltänkta makans personliga egenskaper — ehuru visserligen ett mycket ringa. Af vida större betydelse måste de däremot vara för den, som går att för hela lifvet förena sig med en enda människa på ett sätt, som utesluter hvarje tanke på samtidiga förbindelser med andra af samma art. Så visar det sig, att en utveckling, ledd af de af Spencer angifna lagarne, måste leda fram till monogami.

Hand i hand med denna utveckling går en annan, som allt mer sträfvar att bygga äktenskapet på frivillighetens grund. I början var det en vänlig sed att med våld taga sig hustru, sedan blef köpet den vanliga formen för äktenskaps ingående, utan att brudens samtycke erfordrades eller ens inhämtades, äntligen blef äfven hennes vilja först något, hvarvid afseende

måste fästas, slutligen det egentligen bestämmande. Och samtidigt härmed har hustrun, från att vara mannens slafvinna eller rättare en varelse, som behandlades så, att man f. n. ej kan så behandla sina husdjur utan att råka i kollision med strafflagen — så småningom arbetat sig fram till en ställning, där hon närmar sig till och stundom rent af är, icke blott i talesätten, utan i verkligheten mannens jämlike. Lätt finner man, att äfven detta är i öfverensstämmelse med de Spencerska lagarne.

Men själfva det monogamiska äktenskapet har en utveckling att genomgå.

Kärleken könen emellan har visserligen å ena sidan under de lägre formerna ej saknat all betydelse, ej håller är det å den andra oundgängligt, att monogamien skall leda till ett erkännande af dess betydelse för äktenskapet, men lätt inses, att monogamien utgör en förutsättning för dess utveckling till högre former och större betydelse. Det är då genom att gifva akt på de olika arterna af kärlek, som vi skola föras vidare.

Hänvisande till ett förut utgifvet arbete »En livsanskelse, grundet paa Elskov», anmärker förf. att kärleken är en af de former, i hvilka människans tendens att älska människoslägtet och att älskas af detta, får sitt uttryck. Det utmärkande för kärleken är, att den koncentrerar dessa tendenser kring en person af motsatt kön, som står såsom representant för släktet, och som i den älskades ögon genom sina personliga egenskaper synes väl kvalificerad att göra detta. Härtill ansluter sig nu alltjämt mer eller mindre begärets äggelse.

Alltefter som denna ena eller andra sidan är den förhärskande, få vi olika arter af kärlek, och förf. angifver i detta afseende fyra hufvudarter: först den *sinliga kärleken*, som blott syftar till tömmandet af njutningens bågare; för det andra

den *beundrande* ¹⁾ *kärleken*, som i den älskade ser en representant för det högsta inom mänskligheten, och, sökande tillfredsställelse för sin tendens att älska släktet i sitt förhållande till denne, ej ens fordrar genkärlek, utan är nöjd, då den i svärmisk tillbedjan får uppgå i skådandet af dennes person; för det tredje den *fåfånga* ¹⁾ *kärleken*, som, sökande tillfredsställelse för sin längtan att älskas af släktet, i den älskades genkärlek finner denna och därmed en bekräftelse på att man är en värdig medlem af släktet samt följaktligen ej söker annat än just denna genkärlek, — samt äntligen för det fjärde *den kärlek, som är en förening af de båda sistnämnda*, som både vill beundra den älskade och veta sig i dennes genkärlek äga bekräftelse på sitt mänskliga värde. Dessa äro hufvudarterna. Flera underarter finnas, dels i följd af att äfven andra tendenser än de nu nämnda ingripa modifierande, dels i följd af det olika sätt, hvarpå de ofvannämnda tendenserna hos olika människor göra sig gällande på olika tider och inom olika folk.

Redan därigenom, att den sistnämnda af de fyra hufvudarterna i sig innehåller den största flerhet af bestämningar, visar den sig vara den högsta. Frågar man sig emellertid hvilken betydelse föremålets individualitet i hvarje fall äger, så är denna betydelse, hvad den sinliga kärleken angår, ytterst ringa. En i någon mån större betydelse får den, där hufvudsaken är begäret att få bekräftelse på sitt eget värde, ty betydelsen af denna bekräftelse måste i mycket bero på den person, som gifver den. Vida viktigare blifver den dock i de fall, då begäret att älska släktet är hufvudsaken. Ty för att detta begär skall koncentrera sig kring en person, fordras, att denne i mina ögon skall äga vissa kvalifikationer, som gör den duglig att vara representant för hvad jag hos människosläktet sätter högst. Den omständigheten, att denna hufvud-

¹⁾ Dessa för korthet skull använda beteckningar hafva vi tillåtit oss att själfva införa.

form är ringa eller intet fordrande, vållar dock härvid en afprutning. Sin största betydelse äger individualiteten inom den fjerde arten, eller den som förenar begäret att älska och älskas.

Emellertid har man att härvid taga ännu en annan omständighet i betraktande. Se vi på den beundrande kärleken något närmare, så inställer sig den frågan, hvad det egentligen är, som jag hos den älskade beundrar. Svaret kan utfalla olika i olika fall, men tvenne hufvudfall äro tänkbara. Antingen kan man i den älskade se företrädesvis en representant för det motsatta könets särskilta egenskaper eller en representant för det mänskliga i allmänhet. I förra fallet är det sådana egenskaper som mod, styrka o. dyl. som företrädesvis qvinnan hos mannen söker, under det han hos henne företrädesvis vill finna sådana egenskaper som kyskhets, huslighet, mildhet m. m. korteligen allt, som man smickrande tilldelat benämningen »qvinlighet». I det senare fallet spåra båda bakom mannen och qvinnan företrädesvis människan. Analogt kan förhållandet vara äfven vid den tredje arten: — den galante riddaren vill i qvinnans genkärlek företrädesvis se bekräftelse på sina manliga egenskaper, och ur denna synpunkt skryter han med sina »eröfringar». — Koketten ser i männens beundran en borgen för att hon är en sann qvinna. Men äfven en allmänt mänsklig egenskap kan i detta fall vara det, kring hvilket fåfängan företrädesvis spelar — oftare visserligen hos mannen i följd af historiska förhållanden, men stundom äfven hos det andra könet. — Att ändtligen äfven en liknande skilnad förefinnes vid den fjärde arten af kärlek, är själfallet.

Högst i det förevarande afseendet står tydligen den art, där de rent mänskliga ägenskaperna företrädesvis sökas. De för hvart och ett af de båda könen i följd af historiska förhållanden företrädesvis utmärkande ägenskaperna äro få och röra blott en sida af personligheten. Denna personlighet i det hela träder däremot först fram för den, som bakom mannen

och qvinnan spårar människan. Här först kommer individualiteten till sin rätt. Hos olika tidsåldrar, folk, samhällsklasser och individer, ja hos samma individ under olika stadier af lifvet kunna mycket olika uppfattningar förefinnas af hvad som är ett uttryck för vare sig det sannt manliga och qvinliga eller det sannt mänskliga, och flera skiftningar bli i följd häraf möjliga. Kärlekens hufvudarter äro dock nu angifna.

Förf. inlåter sig därefter på åtskilliga undersökningar rörande de olika arternas varaktighet, snabbare eller långsammare uppkomst, förmåga att skänka lifvet ett innehåll o. s. v., hvilka vi här förbigå, endast anmärkande, att enl. förf:s åsigt en böjelses hastiga framträdande står i omvänt förhållande till dess varaktighet, visst icke alltid, men efter regeln.

Vi nämde, att äfven andra tendenser hos människan äro, hvilka bestämde kärlekens hufvudarter, kunna modifiera denna. En särskild uppmärksamhet tarvar i detta afseende människans vetgirighet, hennes begär att klart fatta sin värld. Ingriper detta bestämmande i ett kärleksförhållande, som, utgående från tendensen både att älska släktet och älskas af detta, i den älskade och i sig själf ser företrädesvis det mänskligas representanter, så innebär detta, att människan äfven i och öfver detta förhållande vill vinna klarhet — vill fatta det som ett uttryck för sin världsåskådning — sin tro. Först därigenom blifver förhållandet något, som kan för lifvet äga en central ställning, kan gifva detta lif ett verkligt innehåll och omkring sig ordna och med sig organiskt införlifva alla dess förhållanden. Hvad detta närmare skall innebära utreder visserligen ej förf. utan anmärker blott, att detta vore den form af kärlek, som på samma gång vore den fastaste och den, där individualiteten finge den största betydelse, m. e. o. dess högsta form.

I sin historiska utveckling fortgår mänskligheten, väl icke direkt och utan partiella återgångar, men i det hela till allt

högre och högre former äfven af förhållandet könen emellan. Hvar befinner sig den civiliserade delen af Europas befolkning f. n.? Huru allmän den rent sinliga lidelsen än i våra dagar må vara, så kan dock det påstående göras, att om man ser på denna mänsklighets något högre stående individer, så har det fjärde slaget af kärlek vunnit mycken utbredning. Individuella undantag gifvas, men de upphäfva ej regeln. Men inom detta slag har man i allmänhet stannat vid den ståndpunkten, där det är de för de båda könen utmärkande egenskaperna, som företrädesvis sökas, ehuru väl man kommit fram till en något högre uppfattning af dessa. Qvinnan vill ännu i mannen företrädesvis se representanten för mod och kraft, ej blott företrädesvis fysisk, men moralisk. Han åter söker i henne företrädesvis den »sanna qvinligheten», mildhet och vekhet, ja svaghet och hjälplöshet. Det gifves väl individer, som höjt sig öfver denna ståndpunkt och som företrädesvis söka den ädla och dugliga människan, men de höra ännu till undantagen.

Men omätligt aflägsset är det mål, hvarthän vi sträfva, och de dagar skola randas, då förhållandet könen emellan fotas på högre principer. Ger man akt på tidens tecken, så finner man, att släktet f. n. rycker hän mot ett högre skede, då kärleken skall fotas på människovärdets grund. Osvikliga tecken tyda därpå både inom lifvet och literaturen. Men framför allt måste man fästa uppmärksamheten vid den förändrade ställning, qvinnan för närvarande börjar intaga i lifvet. I den mån vi gå vidare på denna väg och nå målet — hennes absoluta likställighet med honom — i samma mån bortfaller själfva grunden till den nuvarande ståndpunkten. Där ingen inre olikhet fins mellan man och qvinna, där kan ingen längre söka den enas eller andras företrädesvis utmärkande egenskaper — dessa finnas icke längre.

Att qvinnoemancipationen verkar i sedlighetens intresse, anser sig förf. på goda grunder kunna antaga. Qvinnans själfständighet skall göra henne oemottaglig för förförelsens lockelser, och utbilda en opinion, som på mannen ställer samma kraf, som nu ställas på henne. Hennes kännedom om honom och om världen skall skydda henne för den fara, som det obekanta och mystiska, smyckadt af fantasiens alla hjälpmedel, nu medföra. De mångfaldiga beröringspunkterna med mannen, den förändrade ställningen måste medföra — under uppväxten som hans skolkamrat, under den mogna åldern som hans medkämpe för mänsklighetens högre intressen — skola gifva könens samlif ett värdigare innehåll än de ständiga kärlekshistorier, som nu till större delen fylla detta, och ingifva mannen en sannare aktning för henne o. s. v. Kärleken blir för qvinnan en händelse i lifvet jämte andra — likasom en för mannen — och ej längre hufvudsak, ty qvinnan är ej längre i första rummet qvinna, utan i första rummet människa. Central betydelse för lifvet har kärleken, sådan den nu är, ej rätt att äga. — Lifvet får ej förvandlas till en »kärlekens rosengård.» Det ställer andra uppgifter både på mannen och qvinnan.

Men den skall en gång få en sådan, när den själf nått den utveckling, att den förtjänar det, när den blifvit det centrala för personligheten. Det stadium, vi nu närma oss, då människovärdet varder det i förhållandet mellan män och qvinna bestämmande — är såsom blott sådant ej det högsta. Detta nås först då förhållandet blifvit ett uttryck för bådas världsåskådning, deras tro. Som sagdt kan förf. ej närmare bestämma, hvad detta skall betyda, och skildringen af det högsta stadiet har därför en ej så obetydlig bismak af utopi. Men det är också först efter omätliga tiderymder, man kan hoppas att komma dit. Ännu hör det till de sällsyntaste undantag, att människor öfverhufvud dana sig en världsåskåd-

ning. Ännu sällsyntare är, att de fatta sitt äktenskapliga lif såsom ett uttryck härför.

Till sist klarerar förf. sin ställning till de nutida riktningar, hvilka yrka på det mer eller mindre fullständiga afskaffandet af de lagliga former, hvaraf det äktenskapliga lifvet f. n. är bestämdt. Med allt skäl skiljer förf. mellan dem, som göra detta i den moraliska slapphetens och själfsvåldets namn, och dem, som göra det i följd af högre fordringar på äktenskapet, hvilka ej tillåta, att detta klavbindes af statens lag, enär staten i detta fall utsätter sig för att sanktionera osedligheten, hvilken benämning måste tilläggas ett äktenskap utan kärlek. Tänk om en och annan af våra stockkonservativa literaturrecensenter, då de draga i härnad för det beståendes försvar, kunde vara nog fördomsfria att göra samma skilnad! Det bör ej för dem vara svårare än för förf., ty förf. ansluter sig ej till någondera riktningen. Den förra, framhålles det, skulle, om den vunne öfverhanden föra mänskligheten tillbaka till redan öfvervunna ståndpunkter. Den senare däremot vill visserligen föra oss framåt, men den förbiser, att de nutida skrankorna först då kunna bortfalla, när mänskligheten nått den utveckling, att de ej längre äro behöfliga. Att nu afskaffa dem har sina vådor med sig.

* * *

Sådant är i korthet arbetets innehåll. Innan vi nedlägga vår penna tillåta vi oss några kritiska anmärkningar.

Hvad vi anse quarstå som ett bestämdt och säkert gällande resultat af arbetet är, att de nutida sträfvandena för qvinnans absoluta likställighet med mannen, så inom som utom äktenskapet, och för det senares omdanande till en verkligan fritt ingången och personlig lifsgemenskap mellan man och kvinna, organiskt ansluta sig som en fortsättning till släktets föregående utveckling i detta afseende, och att följaktligen en

hvar, som bestrider det berättigade i dessa sträfvanden endast genom en inkonsekvens kan undgå att yrka på återgång till äldre former — ja till polygamien och köp af hustru. Detta resultat är visserligen ej något nytt, men det i fråga varande arbetet har den förtjänsten att på ett klart och öfvertygande sätt ådagalägga det.

Det kan ej annat än förefalla litet egendomligt, att den, som anser utvecklingen syfta till större formriktighet (differensering) skall i framtiden vänta sig ett så fullständigt utplånande af den psykiska könsskilnaden som förf. Men vi lämna detta, såsom möjligen orsakadt af mindre fullständigt utförande eller mindre lycka i val af ord och uttryckssätt.

Resultatet i öfrigt är af den allra största vikt och betydelse. Ingen kan högre än vi skatta värdet af kulturhistoriska forskningar. Fullt afgörande för frågan om hvad som *bör vara* blifva de dock aldrig. Mycket, som är en frukt af en historisk utveckling, kan vara delvis origtigt. Är någon lärdom att hämta just af historien, så är det denna. Må vi minnas Geijers ord, att det var genom historiska studier, som han kommit ifrån den historiska skolan. Det afgörande för frågan om hvad som bör vara, blir i sista hand den betydelse de former, hvori det mänskliga lifvet kläder sig, äga för den väsentliga sidan i detta lif, och sund är den utveckling, som syftar till dennas förverkligande. Härpå måste följaktligen en undersökning, som skall vara afgörande, ytterst rikta sig. Sådan är emellertid tidens smak för evolutionsteorierna, att den, som ej begagnar deras terminologi eller sätter sin undersökning i direkt samband med dem, t. o. m. utsätter sig för faran att beskyllas för att anse mänsklighetens föregående utveckling förfelad och därför »lämna den utan för».

Icke heller bestrida vi, att utvecklingen verkligen fortgår på sådant sätt och enligt de lagar, förf. efter Spencer framhåller såsom för all utveckling väsentliga. Att utvecklingen

fortgår till en högre grad af sammanhang och större rikedom på individuell utpräglade former, är ingen nyhet, och ingen lär genom att framhålla detta i våra dagar vinna ett odödligt namn. Men väl kan han vinna ett sådant genom att, såsom Spencer och i viss mån Darwin gjort, genomföra en betraktelse af naturen och människolifvet ur denna synpunkt. Och lofvärdt är sträfvandet att på skilda områden tillämpa detta betraktelsesätt.

Men är det i och för sig uttömmande?

Se vi på det mål, hvartill det äktenskapliga lifvets utveckling enligt förf. leder, så är detta mål, som man lätt finner, att förhållandet makarne emellan blifver ett allt mer personligt och allt mer *innerligt personligt förhållande*. Huru, frågar man sig, huru i all världen kommer det till, att när utvecklingen fortgår enligt Spencers lagar, det på samma gång blir ett personligt förhållande? De bestämmingar, med hvilka vi röra oss, äro så ytterligt abstrakta, att vi vid hvarje steg stå undrande och spörjande, genom hvilket trolleri denna form kunnat skapa ett sådant innehåll. Ja, vi få i hvarje fall fram något, som är mer sammanhängande bestämdt och olikartadt, det är sant, men hade icke detta mål kunnat vinnas på tusen andra sätt. Eller om icke så — hvarföre? Hvarföre få vi i hvarje fall fram det mer lefvande, det mer personliga? Själva denna metod frestar stundom, då man ej längre har erfarenhetens fasta grund att bygga på, t. ex. i fråga om innehållet i den alltid tillslutna bok, som kallas framtiden, till att låta fantasien löpa i väg ett stycke. Vi hafva redan antydtt att förf. ej kan fritagas från att stundom falla för denna frestelse.

Det nu anförda är en speciell tillämpning af den allmänna fråga, utvecklingsteorien såsom sådan ej kan besvara. Huru förklara, att lifvets genom milliarder år fortgående utveckling, bestämd som den är af differenserings och sammanhangets lagar, just leder till framträdandet af allt högre och högre

former af lif — låt vara med partiella återgångar i vissa fall — och huru kommer det sig att, när vi en gång kommit fram till det mänskliga lifvet, detta gestaltar sig till ett allt mer personligt lif? Att det gör detta är både obestriddt och, om än med andra termer, erkänt både af Spencer och icke minst af förf. till ifrågavarande bok.

Ett nära till hands liggande svar på denna fråga vore nu visserligen det, att det är det högre, eller i detta fall särskilt det personliga lifvet, som äger karaktären af sammanhang och utpräglad formrikedom. Hvad man än må tänka om detta svar, säkert är, att det ej är gifvet, och att det, så länge evolutionisterna fatta sin ställning såsom de f. n. göra, egentligen icke kan gifvas. Tänker man nämligen ut, hvad som skulle ligga i detta svar, så visar sig detta vara, att lif och personligt lif är det, hvartill en utveckling egentligen syftar, att de följaktligen ock utgöra denna utvecklings innerst drifvande kraft och därmed själfva kärnan i all tillvaro. Men detta är något, som helt och hållet ligger utom de synpunkter, från hvilka teoriernas nuvarande målsmän betrakta natur och människolif. Skulle man en dag lära sig att förbinda dessa synpunkter med det sanna i utvecklingsläran, så vore ett steg taget hän emot en försoning af den strid, som upprör vårt tidevarfs andliga ocean.

Att så icke skett, och att den nämnda frågan följaktligen står obesvarad, kan emellertid ej gifva berättigad anledning till något klander emot evolutionsteorierna såsom sådana. De lämna ej en uttömmande förklaring af världsutvecklingen — naturens såväl som människans — utan behöfva kompletteras genom framhållandet af andra synpunkter. Men att härföre klandra dem, därtill kan man vara befogad, först då de uppträda med anspråk på att hafva lämnat en sådan förklaring

Har förf. för sin del gjort detta?

Förf. har framför flera meningsfränder den förtjänsten att hålla sig fjärran från alla, mer eller mindre omotiverade, ofta

från fullständiga missförstånd härflytande utfall mot dem, som behandlat dessa eller beslägtade frågor ur andra synpunkter och från basis af andra världsåskådningar. Detta ökar ofantligt bokens värde, på samma gång den därigenom blir angenämare att läsa. Förf. gör intrycket af en redlig arbetare på sitt fält, som icke därför ringaktar andras.

När man emellertid behandlar en social fråga uteslutande ur utvecklingens synpunkt, kan det ej hjälpas, att framställningen blir, om ej ensidig, så dock ofullständig — ty den synpunkten är vigtig, men ej den enda. Ej såsom fel hos förf., men som af själfva uppgiften vållade inskränkingar skulle vi kunna påpeka ett och annat, men inskränka oss till en enda anmärkning. Den rör förf:s svårighet att hålla i sär det, som har egentligen etisk betydelse från sådant, som — ehuru betydelsefullt ur andra synpunkter — dock ej faller inom det område, där det är fråga om rätt och orätt. De egentligen etiska frågorna lämnas i följd däraf ofta obesvarade.

»Hvad är det, som gör en förbindelse till sedlig, till ett äktenskap?» så frågar mången i våra dagar ej blott af teoretiskt intresse, utan af samvetsskäl. Något fullt och ur alla synpunkter tillfredsställande svar på denna fråga hafva vi ännu ej någonstädes funnit. Förf:s allmänna ståndpunkt och vunna resultat erbjuda synpunkter af värde såsom bidrag till dess besvarande. Men själfva svaret finna vi ej hos förf.

Mätte det förtjänstfulla och intressanta arbetet, det bästa i sitt slag, Nordens litteratur äger, finna spridning äfven bland Sverges folk. Mätte detta folk äfven genom sitt intresse för detsamma häfda, att det tillhör den nordiska stammen, som, till sina öfriga världshistoriska gärningar, i vårt århundrade lagt äfven den att inom Europas folk vara banbrytare för en högre uppfattning af förhållandet mellan könen.

L. H. Å.

25. Svenska kvinnors verksamhet inom olika grenar af läkekonstens område.

1. Den medicinska och den gymnastiska sjukbehandlingen samt tandläkekonsten.
2. Förlossningskonsten.
3. Sjukvårdarskekallet och samariterväsendet.

Då vi här vilja kasta en blick på våra kvinnors verksamhet inom läkekonstens olika områden, fördelar sig vårt ämne helt naturligt i olika afdelningar efter dessa områden, hvilka åter kräfva olika utrymme, i mån som de äro nyförvärfvade eller af ålder tillhört qvinnan, samt i mån som de utgöra frågor för dagen. Sålunda kunna vi hastigt nog öfverblicka förberedelserna och verksamheten inom det rent medicinska området och tandläkekonsten. Lifligare blir det sedan på sjukgymnastikens område och allra lifligast på den just nu inom den medicinska pressen med ifver afhandlade förlossningskonsten. Hvad sjukvårdarskekallet beträffar, tro vi oss med allt skäl böra räkna det samma till läkekonstens område, ty hvad förmår läkaren utan en klok och öm sjukvårderska? Och ehuru utrymmet ej här eller i följande häfte medgifver att redogöra därför, hoppas vi framdeles kunna egna detsamma äfvensom det nybildade samariterväsendet en välförtjent uppmärksamhet.

I.

Frågan om kvinnans lämplighet för läkarekallet och hennes rätt att på samma vilkor som männen deråt egna sig står i olika länder på högst olika utvecklingsstadier. Hos oss är den som bekant principiellt löst ända sedan år 1870. Ännu har dock ingen svensk kvinna tagit doktorsgraden. Den första och

länge den enda qvinliga medicine studiosis hos oss, *fröken Hildegard Björk*, blef ty värr genom döfhet ur stånd satt att sedan hon år 1879 tagit medicine kandidatexamen fortsätta sina examensstudier. Denna olycka vardt dock anledning till att hon började med ifver egna sig åt öronsjukdomarnes studium. Dessa studier, som i viss mån underlättats af hennes egen sjukdom, och som bedrifvits med stöd af delvis nya teorier, vunno framgång, och fröken Björk har i flera år haft en ganska stor praktik, dervid biträdd af en examinerad läkare, hvarjemte hon står i liflig korrespondens med en utmärkt öronläkare i Köbenhavn. *Hennes* och *sakens* vänner önska dock, att hon må låta praktiken hvila för att nu, sedan hon sjelf till större delen botat sin döfhet, avsluta sin doktorsgrad. Fröken Björk är född 1847. Hon uppföddes i hemmet och har, som man sagt oss, aldrig gått i skola. Vid omkring 20 års ålder beslöt hon att egna sig åt läkarens kall, tog efter ett par års trägna privata studier studentexamen 1873, gick omedelbart derefter till Upsala, der hon med hjälp af systrarna Hiertas stipendium m. m. vistades under ifrigt studium till dess hon år 1879 tog medicine kandidatexamen. Hon gick derefter till Lund för att fullgöra sina praktiska studier.

Vår andra qvinliga medicine kandidat, fröken Karolina Widerström, aflade vid Karolinska institutet den 28 sistlidne maj sin examen med stor utmärkelse. Fröken Widerström är född den 10 dec. 1856 uti Helsingborg. Hennes fader är gymnast och den största omsorg egnades redan ifrån tidiga år åt det enda barnets fysiska och intellektuella utbildning. Efter genomgången skolkurs flyttade hon med sina föräldrar till Stockholm, genomgick Centralinstitutet och utexaminerades såsom gymnastiklärarinna 1876. Sedan ingick hon i Wallinska skolans gymnasialklass och tog våren 1879 studentexamen med mogenhetsbetyget »berömlig». Kom derefter till Upsala, der hon aflade medico filosofie kandidatexamen vid julen 1880. Sedan dess har

fröken Widerström studerat vid Karolinska institutet, hvarvid hon åtnjutit det af fröknarne Hierta frikostigt donerade stipendiet. Studierna hafva krönts af framgång, och af lärare och kamrater har hon städse varit väl sedd.

Utom fröknarne Björk och Widerström studera för närvarande i Upsala och Lund ännu några qvinliga läkare-elever, af hvilka en är dotter till den för sina huskurer vida beryktade så kallade »Lundagumman». Det är glädjande att tänka huru alltså naturanlagen för läkarekallet, ouppodlade hos modren och därför stundom missbrukade, skola hos dottern få fullt vetenskaplig utveckling.

Slutligen taga vi oss friheten omnämna en svensk-talande men till nationen finsk läkarinna, hvilken praktiserat redan i flera år i sitt fädernesland. Hon tillhör släkten Heikel, vida känd inom alla kretsar i Finland, der man arbetar på lösningen af sociala och filantropiska spørsmål.

Rosina Heikel föddes i Kaskö den 17 Mars 1842. Föräldrarna voro lagmannen Karl Johan Heikel och Kristina Elisabet Dobbin. Efter att hafva erhållit undervisning i fruntimmersskolorna i Wasa, Borgå och Helsingfors genomgick hon 1865—66 en kurs vid gymnastiska Centralinstitutet i Stockholm, tjenstgjorde med särskildt tillstånd 1867 å barnbörds-huset i Helsingfors samt fortsatte dels i hemlandet dels i Stockholm sina naturvetenskapliga studier intill år 1871. Hon var nu redan 31 år gammal; öfvertygelsen att skaparen hos henne nedlagt anlag och förmåga att såsom läkare gagna sina medmenniskor hade blifvit allt mera öryggelig, och så beslöt hon att bryta sig väg till målet, skulle det kosta henne än aldrig så dyrt. På enskild ansökan hos senaten och kanslern erhöll hon tillstånd att studera vid universitetet i Helsingfors, ehuru hon icke tagit studentexamen. Under stora svårigheter och mestadels med privat undervisning fullföljde hon nu sin uppgift. I undervisningen på laboratorier och anatomisalar neka-

des hon att deltaga. Först när kamraterna gått fick hon på egen hand börja sitt arbete. Några få upplyste och välvilliga personer stodo henne bi, men af flertalet, så väl bland lärare och studerande som bland hufvudstadens befolkning, rön-te hon blott hån och begabberi. Ingenting förmädde dock nedslå den ädla qvinnans mod, och 1873—78 aflade hon i trots af alla svårigheter examina, motsvarande medicine kandidat- och licentiat-examina.¹⁾ Sistnämnda år tog hon kännedom om de medicinska institutionerna i Stockholm, Köbenhavn och Berlin samt bosatte sig derefter i Wasa. Här började hon, nu med särskildt tillstånd af Kejslerliga Senaten praktisera som barn- och fruntimmersläkare, samt underhöll i sitt eget hem en lifligt besökt fattig-klinik.

Efter någon tid inlemnades af ansedda män och qvinnor i Wasa till stadsfullmäktige en petition, att fröken Heikel måtte få anställning såsom andre stadsläkare med fast lön. Petitionen väckte starka partigrupperingar för och emot, men blef efter heta strider afslagen. Helsingfors stad upptog då frågan i det dess stadsfullmäktige erbjöd fröken Heikel anställning i hufvudstaden med fast lön. Afvisad från sin fäderne-stad antog fröken Heikel anbudet från hufvudstaden och har nu der sedan snart ett par år öfvat en vidsträckt och lycklig praktik, också här företrädesvis bland qvinnor och barn, samt uppehåller, likasom i Wasa, en verksam fattig-klinik. Wasaboarna lära nu ångra sig och ha låtit stadsfullmäktige erbjuda henne att återvända, men hon har vägrat. Vid en för Rosina Heikel i Helsingfors hållen fest lades grunden till »Rosina Heikels stipendium för qvinliga medicine studerande.»

¹⁾ Tillstånd är i Finland icke medgifvet qvinnan att deltaga i studierna vid universitetet. Men flera qvinnor, och bland dem Rosina Heikel, hafva genom *enskild* ansökan hos senaten, hvilken underställts komitén i Petersburg för att slutligen afgöras af kanslern (numera tronföljaren) erhållit tillträde till föreläsningarne. Mycket beror härvid på vice kanslern, hvilken för närvarande tros vara benägen att förordna sådana ansökningar. Vid nästa landtdag väntar man motion i ämnet och påräknar dess framgång.

Tandläkaryrket har i Sverige varit tillgängligt för qvinnan tidigare än i de flesta andra länder. Redan för 20 år sedan praktiserade fröken Fougelberg, hvilken lärt konsten af sin fader. Tandläkarekonsten stod dock då ännu hos oss ganska lågt, och fröken F. hade icke såsom de bättre af hennes medbröder tagit sin kurs i utlandet. Nu äro fordringarne skärpta och i följd deraf tandläkarebildningen ställd i jemnhöjd med den i andra länder. Ett par unga qvinnor, som i följd af studentexamen lära också egna sig åt detta yrke, hvilket i förhållande till den tid kursen kräver och den inkomst det gifver, kan anses vara ett bland de fördelaktigaste.

Men ej nog med att vårt land varit ett af de första i Europa att öppna läkarens och dentistsens bana för qvinnor; det har derjemte utbildat en alldeles särskild gren af läkekonsten och beredt rum äfven för qvinnor att i den samma vinna utbildning. Vi mena *sjukgymnastiken enligt P. H. Lings system*.

Under Lings tid lemnades endast praktisk undervisning till några få qvinnor, hvilka sedermera tjänstgjorde såsom biträden vid sjukgymnastiken å den qvinliga afdelningen. Under hans efterträdare, Branting, kom väl ingen ordnad kurs för de qvinliga lärjungarne till stånd; men de fingo dock från omkring 1846 någon undervisning i teoretiska ämnen, anatomi och fysiologi jemte den praktiska, men blott ett fåtal antogos som elever, alltid blott i syfte att biträda vid Brantings gymnasitik. Först 1864 ordnades den qvinliga kursen med bestämda lektioner och slutexamen. Kursen var i början ettårig. Sedermera tvåårig.

Efter 1864 har antalet qvinliga lärjungar småningom tilltagit. Första kursen bestod af omkring 4 elever. Mot slutet af 1870 ökades tilloppet starkt, och till de tre sista kurserna hafva anmält sig flera sökande än som kunnat mottagas. Numera antagas 18 ordinarie lärjungar, dessutom är plats lemnad för en norska och en finska.

Önskande att erhålla litet närmare uppgifter om den verksamhet, som utöfvats af Centralinstitutets mera framstående qvinliga alumner, hafva vi vändt oss med skriftliga förfrågningar till fröken Concordia Löfving, en af dem som arbetat trängnast så väl på teoriernas som praktikens område, synnerligast inom skolgymnastiken, hvilken väl bör tillerkännas en framstående plats inom den preventiva läkekonsten. Vi vände oss, som sagdt, till fröken C. Löfving, och erhöilo af henne i enskildt bref några i hast upptecknade, men synnerligt rikhaltiga meddelanden, ur hvilka vi taga oss friheten att anföra följande:

Mellan åren 1865 och 1884 hafva, enligt matrikeln, 146 qvinliga elever tagit afgangsbetyg från Centralinstitutet. Antalet varierande mellan fyra och tjugu för hvarje kurs. Så vidt jag kan finna, är det blott ett mindre antal af dessa, som utöfvar någon mera sjelfständig verksamhet på sjukgymnastikens område, — en mycket egendomlig omständighet, alldenstund de qvinliga eleverna, efter hvad jag hört uppgifvas, ej sällan aflägga en bättre utgångsexamen än de manliga, detta ehuru de förra oftast inkommit med mycket mindre förkunskaper än de senare, af hvilka studentexamen fordras för inträdet.

Inträdesfordringarne vid detta läroverk äro, som sagdt, icke höga för qvinnor, och det förhåller sig verkligen så, att jag ännu i dag är den enda af Institutets qvinliga alumner, som före inträdet derstädes aflagt en mot inträdesfordringarne för de manliga eleverna svarande examen; jag hade nämligen några år förut tagit fullständigt diplom vid Högre lärarinneseminariet. Hvad som förmådde mig att, i stället för att nöja mig med de insigter jag förvärfvat å Seminariet (ökade under ett längre vistande i Paris för parallelstudier i franska och latin), börja ett nytt studium som måste medföra både försakelser och ansträngningar, var dels den hos mig så småningom mognade åsigten, att ingen bildning vore fullständig, i hvilken ej inginge en verklig kunskap om sättet och medlen att midt under de stränga fordringar, som civilisationen eller vår egen vetgirighet ställer på vår fysik, kunna bevara helsan, dels och ännu mer, öfvertygelsen, att den som i något afseende egnar sig åt uppfostringskallet, bör känna menniskonaturen såväl till dess fysiska som till dess andliga sida. Det var med ett ord samma uppfattning, som jag sedermera på grund af fackkunskap utvecklade i mina såväl här hemma som på flera stäl-

len i utlandet hållna föreläsningar öfver »Fysisk uppfostran och dess plats i ett rationelt uppfostringssystem»¹⁾).

Då man, förmodligen aldrig kan bringa det derhän att man af »äktenskapskandidaterna» kan fordra, att de skola dokumentera sig såsom hafvande de för en rätt barnavård lämpliga insigterna, så är det, enligt min åsigt, desto viktigare, att de, som upptaga barnauppfostran till sitt lefnadsyrke, må ega denna insigt, emedan denna då småningom genom det uppväxande släktet skall bana sig väg in i de framtida hemmen.

Min ställning som lärarinna vid Seminariet och Normalskolan åren 1871 och 78 gaf mig ej något tillfälle att, som jag i tysthet hoppats, få visa huru en så beskaffad kurs för lärarinnor, der teori och praktik vore på det närmaste förbundna med hvarandra, skulle tillämpas. Vederbörande tycktes aldrig sjelf ha kommit att tänka på, hvad nytta en sådan praktiskt ordnad kurs under en qvinnas ledning kunnat hafva för deras lärarinnekandidater, och sjelf var jag för blyg och för mycket genomträngd af den gamla svenska fördomen, »att man ej bör bjuda ut sig sjelf», för att jag skulle kunnat förmå mig att göra något förslag i denna riktning. Dock tror jag, att den tanken föresväfvade mig, när jag 1876 tog permission för att afsluta min engelska lärobok och sedan företaga en resa till Frankrike och England, att i fall jag finge se någon dylik kurs anordnad i utlandet, påpeka detta i min reseberättelse och derigenom bana väg för en dylik rationel och fullständig kurs i fysisk uppfostran hemma hos oss. I detta syfte gjorde jag hos ecklesiastikdepartementet ansökan om offentligt reseanslag, hvilket ju, om det erhållits, skulle orsakat att min tillärnade reseberättelse ådragit sig mera uppmärksamhet, än den eljest kunnat göra; men ecklesiastikdepartementet gaf mig aldrig ens ett svar å min ansökan, till hvilken jag dock fogat såväl afskrift af mina dubbla diplom som af tjänstgöringsbetyg från Seminariets rektor samt exemplar af de läroböcker jag redan utgifvit; utan måste jag, som vanligt, resa på egen bekostnad; det vill säga på lån.

Emellertid fann jag snart, att ingenstädes i de kulturländer jag besökte, någon så beskaffad kurs var tillgänglig för lärare och lärarinnor, ehuru väl man på de flesta håll börjat erfara verkningarne af skoltvångets stränga tillämpning på de små barnen. Den bekante doktor Roth i London, hade dock sedan länge der yrkat på att »the London School-Board», (Londons allmänna skolråd), skulle vidtaga anordningar för att deras ofantliga, af tusentals individer bestående lärarepersonal måtte erhålla undervisning i »Scientific Physical Education» af någon såväl pedagogiskt bildad som särskildt i den fysiska uppfostrans »rationale» och teknik bevandrad person.

¹⁾ Den engelska upplagan är utgifven i London på Sonnenscheins förlag, den svenska i Upsala på Schultz' förlag.

Efter ett par längre samtal med mig, under hvilka jag blifvit i tillfälle att fullständigt för honom utveckla mina idéer på detta område, och efter att hafva gjort sig närmare underrättad om arten och omfånget af mina studier och min verksamhet, skref han mig ovetande till en af medlemmarne i »The Lond. School Board», yrkande, att man måtte erbjuda mig anställning som undervisare för folkskolornas lärarinnor.

Så skedde äfven, i det man erbjöd mig 300 pund sterling, (5,400 kronor svenskt mynt), om året, och en befattning med titel »Superintendent of Physical Education in Girls' schools», med skyldighet att vissa qvällar i veckan hålla föreläsningar i anatomi, fysiologi och helsolära jemte rörelsernas teori, samt att tillika gifva praktisk undervisning i lämpliga gymnastiska öfningar och slutligen äfven inspektera de skolor, hvilkas lärarinnor genomgått min kurs. Efter mycken tvekan, orsakad deraf att jag önskade att så fort som möjligt återvända för att gagna mitt fädernesland, åtog jag mig den erbjudna befattningen, dock blott för det innevarande läsåret och med den förhoppningen, att man under tiden skulle kunna finna någon lämplig person att fortsätta det påbörjade verket. När året var slut, befanns det dock nödvändigt, att jag skulle fortfara ännu ett år, emedan man eljest befarade, att saken skulle förfalla. Man erbjöd mig i officiel skrifvelse från »the L. School B.» att göra befattningen permanent för mig; men jag svarade sanningsenligt, att jag på sin höjd kunde stanna ytterligare ett år, under hvilken tid jag ville bestämdt åtaga mig att skaffa en lämplig efterträdarinna. De medlemmar af »the Board», med hvilka jag närmast underhandlade om saken, lofvade å sin sida att antaga den, som jag skulle anbefalla till min efterträdarinna.

Det faller af sig sjelft, att oaktadt det i sitt slag storartade erkännande, som kom min verksamhet i London till del, saken såsom ny dock hade många svårigheter att bekämpa, i synnerhet då det gällde att få en annan person in i min plats; men dessa svårigheter öfvervunnos dock lyckligt och väl, och jag har nu den tillfredsställelsen att se, att min treåriga verksamhet i London icke varit gagnlös. Från den tiden har nämligen den svenska skolgymnastiken vunnit fullkomligt fast fot i Londons folkskolor, hvilka räkna öfver en half million barn! — Och detta gäller ej endast flickskolorna, ty vederbörande ansågo, att försöket med svensk gymnastik i dessa slagit så väl ut, att det vore skäl att äfven införa samma system i goss-skolorna. I följd häraf har kapten Haasum härifrån Stockholm blifvit för någon tid anställd af »the London School Board» för att utbilda instruktörer för folkskolornas gossar, och man säger, att den dag ej torde vara långt aflägsen, då Englands hela militärundervisning kommer att baseras på den svenska gymnastikens grundval.

Den qvinliga gymnast, fröken Bergman, också hon elev af Centralinstitutet i Stockholm, som jag rekommenderade till min efterträdarinna i London, lär sköta sig mycket bra, och vara mycket omtyckt.

Emellertid innefattar hennes undervisning egentligen endast gymnastik, hvaremot min undervisning omfattade den fysiska uppfostran i dess helhet, hvarvid gymnastiken ingick som ett moment af pedagogiken å ena sidan och skolhygienens å den andra. En annan olikhet förefinnes deruti, att appareljgymnastik nu upptagits i nämnda skolor, hvaremot jag endast lät eleverna utföra fristående rörelser och aldrig begagnade annat redskap än ett par lodlinor för häfrörelser. För mig gälde det nämligen att inskräpa hos engelsmännen den sanningen, att tillgång på skickliga lärare är någonting ofantligt mycket viktigare än det bäst försedda »*gymnasium*», samt att »människan i sina egna rörelseorgan, oberoende af yttre tillfälligheter, har ett af de bästa medel till att kunna uppehålla sin helsa eller återställa den, om den blifvit rubbad, — för så vidt hon vet att använda dem på lämpligt sätt». Med ett ord sagdt, det gällde att just få fram den sidan af Lings system, hvarigenom detta mest skiljer sig från alla andra. Jag ansåg det äfven viktigt att låta den teoretiska, vetenskapliga sidan komma riktigt till heders, ej blott för den nytta, denna kunskap borde medföra för lärarne, utan äfven för att hindra dessa rationela kroppsöfningar att nedsjunka till samma nivå som det mekaniska gymnastiksystem, hvilket i England går under namnet »drill», och som hittills legat i händerna på obildade s. k. »drillsergeants».

Men jag märker nu, att jag, lockad af Edra förfrågningar angående min verksamhet på detta område, blifvit alldeles för omständig i afseende på mig sjelf; jag vill därför blott i korthet tillägga, att jag äfven egnat mig åt sjukgymnastik under tider då mina öfriga arbeten det tillåtit, samt i några svårare fall vunnit en glädjande framgång.

En af de mest begåfvade qvinnor, som genomgått Centralinstitutet, torde vara finskan fröken Heikel, en fin och ädel natur, just af det slag, som man önskar få till läkare; hon fortsatte att studera anatomi och att dissekera på Institutets dissektionsal under professor Hjalmar Lings ledning, långt efter det hon slutat sin kurs på Institutet, och är nu sedan några år praktiserande läkare i Finland.

En annan finska, dotter till en högre embetsman, fröken Hjelt, också en mycket begåfvad qvinna, som är utomordentligt entusiastisk för den svenska gymnastiken, öppnade straxt efter det hon genomgått kursen vid Centralinstitutet, ett privatinstitut för svensk sjukgymnastik i Helsingfors, hvilket lär röna mycket förtroende från allmänhetens sida.

Bland Centralinstitutets mest framstående elever äro frökenne Karolina Widerström och Julia Brinck, begge bördiga från

Helsingborg. De hafva numera egnat sig fullständigt åt läkarestudiet. Fröken W. har i år, som bekant, med beröm aflagt sin medicine kandidatexamen vid Karolinska Institutet och kommer förmodligen att, sedan hon avslutat sin kurs i Upsala, dit hon far i höst, slå sig ned som praktiserande läkare i hufvudstaden. Under de närmaste åren, efter det fröken Brinck, med föregående god skolunderbyggnad, genomgått Centralinstitutet, egnade hon sig förnänligast åt sjukgymnastik, och vistades derunder flera år i Hamburg såsom assistent åt en Fräulein Bartels — en präktig, särdeles begåfvad och energisk tyska, hvilken äfven genomgått vårt Centralinstitut. Sedermera utöfvade hon med framgång ett par vintrar sjukgymnastik i Nizza, samt både då och allt fortfarande under sommarmånaderna i Helsingborg. För fyra år sedan erbjöds hon genom mig en förmånlig plats som gymnastiklärarinna vid the Ladies' College på Guernsey. Hon hade der tillfälle att under ett par års tid sjelf följa med undervisningen i de ämnen, som fordrades för att kunna taga inträdesexamen i »the Medical School for Women» i London, och på sina vänners uppmaning, ej mindre än af egen inre drift, bestämde hon sig för att helt och hållet slå in på läkarebanan. Hon studerar för närvarande vid nämnda anstalt i afsigt att förvärfva ett fullständigt engelskt läkarediplom, för att sedan kunna anlägga ett stort etablissement för sjukgymnastik i London eller måhända snarare en fullständig klinik för kvinnor och barn, vid hvilken sjukgymnastiken kommer att intaga den framstående rôle, som tillkommer densamma såsom ett bland de allra förnämsta af alla befintliga terapeutiska medel.¹⁾

Nu tror jag mig ha sagt i det närmaste allt hvad jag vet i denna sak, och att det ej blifvit mer, beror som ofvan sagdt, derpå, att jag knappast haft några andra källor att tillgå än mitt eget minne. Dock tillåter jag mig att tillägga en erinran om de framstående och samvetsgranna lärarinnor, som under många år skött undervisningen vid Centralinstitutet samt äfven praktiserat sjelfständigt, nämligen fröknarne Ling, v. Zweigbergk och Öhman.

Så långt Fröken Löfving.

En särskild gren af yttre sjukbehandling är den metod för massage och nervgymnastik, afsedd i synnerhet för underlivslidanden, som majoren herr H. Brandt under mångårig praktik utbildat. Då herr B. icke aflagt några medicinska examina, och endast småningom utvecklat sin metod, hufvudsakligen på

¹⁾ Helt nyligen har jag fått veta, att fröken B. i början af Juli vid universitet i Dublin aflagt sin »First professional examination», hvilken berättigar till hospitalstjänst samt till afläggande af medicine licentiatexamen.

grund af sin naturliga läkarebegåfning och den vidsträckta erfarenhet han under mångårig praktik vunnit, dröjde det länge innan han af läkarekorpser tillvann sig något erkännande. I längden ådrogo sig dock hans många lyckliga kurer förtjent uppmärksamhet. Under senaste decennium har icke blott ett växande antal qvinliga elever hos honom erhållit sin utbildning, utan också en mängd läkare och lärare samt medicine studerande tagit kännedom om hans metod*). Det är till och med numera ej sällsynt att patienter med vissa åkommor blifva af Stockholms förnämsta läkare hänvisade till major Brandt. Då metoden företrädesvis afser fruntimmerssjukdomar tro vi oss böra lemna närmare upplysningar om densamma och tillika påpeka vigten och önskvärdheten af att qvinnor mer än hittills egnade sig åt denna gren af läkekonsten. Hittills hafva visserligen ej mindre än 32 qvinliga elever genomgått kursen för herr B. Men då, enligt hans egen utsago, metoden ideligen varit stadd i utveckling hafva många äldre elever stannat efter. Han räknar därför blott 12 qvinliga elever af honom, såsom varande temligen dugliga att praktisera på egen hand. Dessa hafva alla genomgått gymnastiska centralinstitutet och flera studera ännu der; och anser herr Brandt denna kurs vara särdeles att rekommendera, för dem som vilja lära hans metod. På fråga om hvilka egenskaper, som främst krävas för att blifva duglig i denna sjukbehandling, har svarats: *»friska, starka kroppar; icke små men mjuka händer och »godt handlag»; kunskaper; lugnt och godt lynne; tro och förtröstan»*. Major Brandt beklagar, att hittills, med ett undantag, ingen qvinna af rent intresse för saken och begär att lindra sina medsystrars lidanden, egnat sig åt denna sjukbehandling, utan att man gjort det i allmänhet blott såsom ett medel att vinna sin utkomst. (Forts.)

*) På förfrågan ha vi fått uppgift att ej mindre än 17 medicine studerande från Upsala och Lund varit elever hos herr B.; att framstående ende svenska, finska, norska, danska och engelska läkare tagit kännedom om hans metod; att en af hufvudstadens mest eftersökta äldre läkare uppmannat sina yngre kamrater att inhämta densamma, m. m.

26. Litteratur.

Litteratur för uppfostrare.

- S. F. Beck, Antydningar för religionsundervisning och skriftförstånd. Översättning af O. F. Myrberg. Stockholm 1881. P. A. Norstedt & Söners förlag. Pris 40 öre.*

Professor Becks namn är en borgen för, att det religiösa innehåll, som här bjudes, är djupt fattadt, grundligt och liffullt samt röjer en man, som gjort allvar af sin kristendom, fri från den flärd, som ty värr ofta möter oss äfven från kretsar, hvilka företrädesvis kalla sig kristliga. Till sådana allvarliga röster är det hälsosamt att lyssna; äfven om man icke i alla punkter kan dela de meningar, som uttalas, går där dock alltid genom ett sådant ord en lifvets kraft, ett vittnesbörd om genomlevnad, erfaren sanning, för hvilken hvarje människa, om hon ej alldeles missförstår den, och om hon vill vara ärlig mot sig själf, innerst måste böja sig. En sådan röst gör visserligen mindre väsen af sig, än den, som för det religiösa kannstöperiets talan, men hon eger dess mera makten att tränga genom märg och ben, att träffa samvetena. Den lilla skrift, vi här anmäla, är, ehuru till omfånget ringa, i hög grad beaktansvärd för en och hvar och i synnerhet för dem, som intressera sig för barnundervisningen.

Under betonande, att såsom all uppfostran och lärokonst bör öfverensstämma med den lefvande, naturliga utvecklingens lagar, m. a. o. hafva växandets natur, så ock den religiösa, inlägger förf. en kraftig protest mot all onatur i kristendomsundervisningen, mot det skelettartade indelningssätt och sysslande med formela småsaker, som ofta förekommer. Religionslärarens mål är icke att utbilda minne och reflexion, utan det är, religiös sedlig

karaktärsbildning, frambringande af Guds människor. Vidare har hans framställning intet att göra med värtalighetskonst, och icke med öfvertalande för stunden och rörande tillställningar, utan han måste lära sig att tala till hjärtats innersta till till samvetet, d. v. s. tillegna sig den bibliska innerligheten. Ett vilkor för att lära hjärtats språk är, att han ransakar och arbetar på sitt eget hjärta, nedstiger i denna lifvets hemliga verkstad, under bön till Gud. Så allena vinner han en lefnads- och människokännedom, som låter honom förstå andra. I fråga om lärobok uttalar förf. sig mot lämpligheten af Luthers katekes såsom barnalära — den blef ju ursprungligen författad till nödhjälp — men sätter boken så mycket högre i hennes egenskap af folkbok, lekmannabibel för ung och gammal. En tidsenlig lärobok måste förutsätta en kateket i stället för tvärt om, ej verka hämmande på hans undervisning, hvilket nu sker, alldeles såsom ett stående formulär för predikningar skulle allt för mycket hämma predikanterna. Mera kunde vara att anföra, men utrymmet tillåter det ej, och vi sluta därför med att tillönska det lilla häftet den spridning och det beaktande, som det i så många afseenden förtjenar.

Audax.

Af öfrig litteratur för uppfostrare må erinras om »Skolan och Hemmet», serier af uppsatser, redigerade af den framstående skolmannen K. Kastman, samt *Tidskrift för folkundervisningen*, i hvars senaste häfte förekommer bl. a. en synnerligen tänkvärd och väl skriven uppsats om *lärarebildningen i Geografi*, af P. Gödecke.

På det varmaste anbefalla vi *Verdandi*, den alltid pigga, lefnadsfriska och idérika nya tidskriften för hem och skola, redigerad af vår vän *Uffe*. Af de tre för året utkomna häften synes oss uppsatsen om *lugn i undervisningen* af *Uffe*,

den i andra häftet om *böckerna mot läseböckerna* af E—n, samt i tredje häftet Robinsons uttalanden om *Herbert Spencers uppfostringslära* vara märkliga och betydande inlägg i vår uppfostringslitteratur.

Äfven *B. C. Rohdes* små uppfostringskrifter »*Om barnauppfostran i hemmet*» (Pris 1 kr.) samt »*Läraren såsom uppfostrare*» (Pris 1 kr.) fulla af brinnande kärlek till ämnet, sundt förstånd och praktisk fromhet, förtjena väl sin plats i den samvetsgranne uppfostrarens boksamling.

Fröken Löfvings af trycket utgifna föredrag om *Fysisk uppfostran och dess plats i ett rationellt uppfostringssystem*, (Upsala. Schoulz. Pris 1,50 kr.), framhåller den hittills mest förbisedda sidan af ungdomens uppfostran och förordas varmt af sakkunnige personer äfven i England, der den blifvit publicerad så väl som hos oss.

Rektor Palmgren har inledt årsberättelsen för sin skola med framställningen af en tänkvärd plan till införande af större valfrihet bland läsämnen i statens skolor, förenad med obligatorisk slöjdundervisning under de timmar, som eleven icke vore upptagen i läsklasserna. Härigenom skulle det svåraste hindret för valfrihetens medgifvande: omöjligheten att vaka öfver lärjungar, som vore fria från lektion, vara undanröjdt.

Doktor Sjöberg har såsom inledning till årsberättelsen för sitt läroverk meddelat en klart affattad men därför icke mindre bedröflig historik öfver flickskolans senaste öden, försöken att bringa henne i en bättre ställning, samt de hinder, mot hvilka dessa försök strandat.

Slutligen må också omnämnas ett litet anspråkslöst arbete för den första slöjdundervisningen i hemmet: »*Mamma, hvad skoia vi roa oss med?*» — Utgifvaren, herr Palmgren, har här sammanfört allt det stoff som kan användas för en roande undervisning af småbarn, och detta har han efter en väl genomtänkt plan ordnat progressivt, från de enklaste och lättaste

former till mera invecklade. Boken, vittnande om sinne för hvad som kan på en gång roa och öfva, är säkert redan spridd i vida kretsar och förtjenar att vara det.

Skön-litteratur.

A. Ch. Edgren, f. Leffler: **Qvinlighet och Erotik. Ur lifvet**, tredje samlingen. Hægströms förlag.

»Kvinlighet och erotik» hafva för det moderna medvetandet kommit att stå i ett nytt förhållande till hvarandra, ett förhållande af motsättning i stället för af samhörighet. Det område af lifvet, ur hvilket fru Edgren i sin senaste novell valt sitt ämne, är därför fylldt af starka konflikter, och rikt på stoff för psykologisk skildring. Och förf. har derom varit fullt medveten och i sin novell just skildrat en af dessa konflikter. De uppstå mellan de båda strömningar, som man väl kan anse såsom de djupaste i hela vårt odlingsarbete: å ena sidan den uppfattning, som allt mer söker klargöra, hvad kärleken inom äktenskapet bör innebära af ömsesidig, full sympati och erotisk innerlighet, samt å andra sidan den uppfattning, som hunnit till ännu mera klarhet, den, att qvinnan bör varda en utbildad, mänsklig personlighet och bör veta att bevara sin personlighet äfven inom äktenskapet. — Nutidsqvinnan uppställer sitt berättigade kraf på att inom som utom äktenskapet få bruka sin vilja och tankekraft, att tillerkännas den sjelfständighet hon genom eget arbete — handens eller tankens — vunnit och den egendomlighet, som hon hos sig utbildat.

Men mellan dessa båda verldar, det äktenskapliga idealet af ömsesidig kärlek och samarbete, och den utvecklade nutidsqvinnans personlighet, ligger ännu ett stort svalg, och den grönskande jord, som ur de båda verldarnes möte slutligen skall uppstå, den föregås, som hvarje skapelse, af kaos.

För närvarande ställer onekligen kvinnans nyväckta personlighetskraf ej sällan ett hinder för den äktenskapliga lyckan ehuru det, rätt utveckladt, en gång skall komma att bilda grunden för en äktenskaplig sällhet af högre art. Ty det är icke så, som många tänker med novellens hjelte: »När kvinnan blir lika utvecklad, lika reflekterande, räsönerande och medveten som mannen, så kommer det erotiska, som är det mest säregna i kärlekens natur, att försvinna ur verlden? Det erotiska hvilar på mycket djupare egendomligheter hos de bägge könen, än man ännu anat. Och långt ifrån att kvinnans utveckling i den antydda riktningen skall minska, skall den, sedan den för henne blifvit fullt *naturlig* och derigenom stäld i harmoni med hennes känsla, tvärtom öka hennes kvinliga värde. Naturens lag är att »den som har, honom varder gifvet».

Fru Edgren har ock i sin novell »Kvinlighet och erotik» velat visa, att kvinnans nutida utveckling såväl medelbart som omedelbart, ej sällan lägger hinder i vägen för lyckan i äktenskapet. Hennes Alice är en nutidskvinna, ej i den meningen att hon skapat sig sitt sjelfständiga lifsarbete — hon har tvärtom egnat sig åt den obestridt »kvinliga» uppgiften att stanna som dotter hos en afliden väninnas ensamma mor. Men hon är en nutidskvinna i den meningen, att hon har åsigter som strida mot de konventionella och öppet uttalar dem; att hon är medveten om, hvad hon vill och känner; att hon är kritisk gent emot både sig sjelf och andra. Hon är en nutidskvinna äfven deri, att hennes personlighet företer åtskilligt stridbart, skarpt och disharmoniskt, som fallet onekligen ofta är bland såväl kvinnor som män i öfvergångstider mellan en gammal och ny lifsåskådning. Deras utveckling företer alltid spår af att ha varit en kamp mot hinder; och det är en sanning, att »få varda fagra af såren».

Fru Edgren har, utom dessa allmängiltiga nutidsdrag, gifvit Alices synnerligen lifsverkliga personlighet en viss kantig

och häftig liflighet, en något hejdlös och stundom en smula bråkig talförhet, ett alltid oroligt och ofta nyckfullt väsen, hvilket allt ej med nödvändighet tillhör en nutidsqvinns karaktäristik.

Men en novell är icke något af samma art, som ett exempel på regelbunden böjningsform i en grammatika, eller som ett af de schematiska föremålen vid åskådningsundervisningen, utan den vinner på att likna lifvets egen oregelbundenhet. För öfrigt är Alie utrustad med alla de yttre företräden, som pläga intaga män. »Vacker, qvick, glänsande», har hon haft många beundrare, men icke väckt någon djupare känsla, enär männen af hennes väsen slutit sig till, att hon »måtte vara oqvinlig».

Med denna personlighet är det psykologiskt riktigt, att »det går som det går». Då föremålet för Alie's ungdomskärlek, sonen i huset, kommer hem från sin treåriga bortovaro i utländsk militärtjänst, och han finner sig i alla sina intressen och arbeten så väl förstådd af Alie samt ser henne redan fylla en dotters plats hos modern, intalar han sig, att hon vore den för honom allra bäst passande hustru och ber henne också blifva hans. Men då visar Alie i handling sitt »moderna» skaplynne. Hon å sin sida intalar sig icke — då hon märker att hon ensam är den som älskar — att hon har »kärlek nog för två,» som det så vackert — och så osantt — hette i de gammaldags romanerna. Hon vill hellre förlora den hon älskar, än vinna honom halft. Men det är icke blott i detta som hon är klarsynt och medveten. Hon vet äfven, hon har med en djup kärleks ödmjukhet insett, att hon icke ens om han älskat henne skulle kunnat göra honom lycklig. Detta är ett rent modernt drag. Ingen tänkande man eller qvinna, och då heller ingen tänkande författare numera, tror det vara nog, att två älskande »få hvarandra». Särskildt qvinnorna veta, huru stora fordringar de sjelfva hafva på äktenskapet,

och dessa fordringar ställa de icke blott på männen, som desse stundom påstå, utan ock på sig sjelfva. De finna sig icke kunna bli lyckliga med mindre än att »vara allt för den de älska», som Alie säger, men inse också, att det fordras mycket för att bli »allt» för en man. De fatta, att det ligger något djupt naturligt och inom vissa gränser fullt berättigadt i männens önskan att, då de återvända till hemmen från de yttre, mångfaldiga arbetsområdena, hos sina hustrur finna ro, icke strid, få intrycket af harmoni, icke af kraftansträngning. De inse, just som Alie, att de sjelfva ofta förlorat något af det i denna mening behagfullt qvinliga och att detta gör dem mindre älskvärda; att de därför bli männens kamrater och väninnor, snarare än deras kärleks föremål.

Men på samma gång känna de, att de i verklig qvinlighet icke stå efter de utvecklade qvinnorna, och att de därför i likhet med Alie icke vilja eller böra nöja sig med blott vänskap inom äktenskapet. De vilja bli älskade för sin egen innersta personlighets skull, annars förbli de hellre ogifta.

Dessutom veta de, att ju mera utvecklade två personligheter äro, ju mera medveten man är om hvad man vill, tänker och känner, dess svårare blir det att inom äktenskapet nå den enhet och harmoniska vaxelverkan, som utgör lyckan; dess mera arbete kräver detta, dess mera jemnvigt mellan sjelfförsakelsen och sjelfhäfdelsen. Tvifvel på den äktenskapliga lyckans möjlighet kommer alldeles icke hos sådana qvinnor som Alie af inbilsk tro på egen öfverlägsenhet, som en granskare påstått.*) Det kommer af den sjelfkänsla, som tillhör en sund personlighet, men framför allt kommer det af vaken, qvinlig ömhet om den älskades lycka. Ty äkta »qvinlig» är Alie, om med qvinlighet menas förmåga af hängifvenhet och sjelfförsakelse. Hon har till stor del för den älskades skull skaffat sig de kunskaper, som samme granskare

*) Märket C. D. W. i Posttidningen.

påstår, att hon själfkårt högmodas öfver och ej vill inordna under hemmets uppgifter(!) För hans skull har hon försummat sin egen vidare utveckling och stannat hos hans mor i en dotters ställe. Och slutligen är det för hans skull väsentligast, som hon afstår från sin ungdoms lyckodrom: ett lif tillsammans med honom.

Den man, som vunnit denna stora kärlek, har nog mycket modernt tankelif i sig för att till fullo uppskatta Alie's intelligens och att ej finna den bortskymma hennes kvinlighet. Men hans känsla är mindre modern än hans omdöme. Den hänger fast vid det gamla kvinnoidealet, vid det barnsligt oskuldsfulla eller omedelbara behaget, en Evas, hvilken »ännu ej smakat kunskapens frukt», som Alie säger. Och en sådan flicka är det ock, som efter Alie's afslag helt vinner hans hjerta. Hos Alie hade han känt sig tillbakastött genom så mycket afkylande. Ty hon å sin sida hade, ju mer hon känt sitt innersta, varma väsen oförstådt, blifvit allt mer kantig och dispytlysten, ett för naturer som hennes mycket fint kännetecknande drag. Lika fint har förf. visat, huru Alie's tvifvel stärkas genom att Rikards mor delar dem. Modern har en obestämd aning om, att Alie icke är den rätta hustrun för hennes son. Detta gör henne orolig, och en sådan oro är smittsam. Det finnes många sanna drag i denna intressanta skildring; och man skulle blott önskat att det psykologiska mera åskådliggjorts genom handling och samtal, så att man själf fått se det som sker, ej blott höra förf. berätta, att så skedde det. I framställningens konst står därför denna novell ej så högt som flera af de föregående. Särskildt gäller detta den viktigaste delen af novellen, samvaron mellan Alie och Rikard, ur hvilken hans beslut att be om hennes hand framgår, men också hennes visshet att detta ej sker af kärlek. Det hade varit af stort intresse, om denna för Alies »kvinlighet» och Rikards »erotik» så betydelsefulla scen blifvit verkligt skildrad och

icke endast meddelad i sitt resultat. — Novellen förefaller mera som en muntlig framställning af två människors öde, än som en konstnärlig lifsbild af det samma, och det synes mig som om snarare en roman än en novell bort göras af det rika ämnet.

_____ *Ellen Key*. E. N.

Sjelfuppfostran

är titeln på en liten förträfflig bok af professor *John Stuart Blackie* vid universitetet i Edinburg, som utkommit på Hrr Norstedt & Söners förlag i öfversättning från originalets 13. upplaga (Pris 1 krona 25 öre). Boken är afsedd att vara en vägledare för den manliga ungdomen och omfattar trenne hufvudafdelningar: *förståndets*, *kroppens* och *viljans* odling. Författaren talar direkt till den unge mannen, hjertligt och allvarligt, såsom en äldre broder till en yngre. Hans lifsåskådning är en kristligt-filosofisk, med praktisk tillämpning på lifvet. Han har en stor förmåga att gifva de olika elementen i sjelfuppfostran deras rätta plats, underordnande det mindre väsentliga under det öfver allt annat viktiga, och likväl låtande båda gälla hvad de böra. Så säger han i sin första afdelning:

Böcker äro utan tvifvel mycket nyttiga hjälpkällor vid förvärfvandet af kunskap och i visst afseende äfven der det gäller utöfvandet af nyttiga konster och talanger, men de äro visst icke den ursprungliga och naturliga källan till odling, och enligt min åsigt är man ej så obetydligt benägen att öfverskatta deras värde. De äro i intet afseende någon skapande makt; de äro *blott hjälpmedel, verktyg, redskap*; och äfven som redskap äro de blott artificiella tillägg till dem, med hvilka naturens visa förutseende utrustat oss. Den ursprungliga och rätta källan till kunskap är icke böcker, utan det är lifvet, erfarenheten, sjelfständigt tänkande, kännande, handlande.

All kunskap hemtad från böcker är medelbar, är ett eko, en reflex; sann kunskap kan endast spira upp från den lefvande roten i en tänkande själ, och hvad den än må tillegna sig utifrån, det tager den icke blott som lån, utan som en lefvande assimilation i en lifskraftig organism.

Jag tillråder därför allvarligt alla unga män att börja sina studier så mycket som möjligt med iakttagelse af fakta, och icke med att hos sig inskräpa uppgifter, hemtade från böcker.

Följer så en utredning af de viktigaste faktorerna för förståndets odling, åtföljd af kloka råd och varningar. Kapitlet om kroppens odling framhåller vigten af kroppsrörelse, af naturstudier i fria luften, af förnuftig diet, m. m. och avslutas med följande ord:

Hvad jag vidare har att säga om helsan, tillhör ett alldeles särskildt kapitel, ty man håller sig icke frisk endast genom att vårda sin mage. Ingen kroppens funktion kan med säkerhet oafbrutet verka utan en ständigt sträng kontroll af en väl disciplinerad vilja. Alla blott fysiska krafter inom människan hafva en stark benägenhet att slå öfver till utsväfning och deraf följande undergång, då de skiljas från öfveruppsigt af hvad Plato kallade det konungsliga förnuftet. Harmoniska själsrörelsers välljud meddela sig till det fysiska instrumentets strängar; undgår man att blindt sjunka ned i det egna sinnet är hjertat skyddadt från de häftiga och oregelbundna slag, hvilka i förtid uttömma dess lifskraft. Alltså, vill du vara frisk, var god; vill du vara god, var vis, och vill du vara vis, var from och ödmjuk, ty gudsfruktan är all vishets begynnelse.

Kommer så författaren till kärnpunkten i sin framställning: Viljans odling.

Vi meddela härur följande spridda satser:

Karaktären, — en alltigenom förädlad vilja — är det enda, som kan rädda oss, och räddas vi icke på detta sätt, måste vi säkerligen gå under. Och detta är ingen likgiltig fråga, vid hvilken en människa lugnt kan stanna och säga till sig sjelf: »blir jag ej bättre, skall jag åtminstone med all säkerhet ej blifva sämre», ty hon blir otvifvelaktigt sämre.

De, som träda ut på lifvets bana, — — — kunna lita på, att allt efter som de växa ut till sann mensklighet, skola de också växa till i allt slags måttlighet och lära sig att erkänna den stora sanningen, att de äro icke de starkaste, som tygellöst öfverlemna sig åt sina böjelser, utan de, som sorgfälligast kufva dem. Hvad som kallas slapphet efter en utsväfning är ett tydligt bevis på, att naturen blifvit våldförd och fordrar straff. All utsväfning är ett begynnande sjelfmord.

Vägvisare kunna vara ganska bra, hvar du finner dem, men ju förr du lär dig att reda dig dem förutan, desto bättre.

Du måste ega en säker kompass i din egen själ, eljes blir du tvungen att för din räddning lita på någon tillfällig räddare, som endast är föga mindre vilsekommen än du sjelf.

Må ditt umgänge, om möjligt, vara bättre än du sjelf, och är du olycklig nog att komma in ibland dem, som äro dig underlägsna, så lägg allvarligt på minnet, att om ej du begagnar det rätta tillfället att höja dem till dig — något som fordrar både vishet och kärlek —, skall det med all säkerhet ej dröja länge, innan de draga dig ned till sig.

Vi hafva härmed velat gifva blott en antydning om det myckna goda boken innehåller, hvilket ej minskas af ett och annat litet utfall mot ateister, stridande mot författarens vackra uppmaning till läsaren att aldrig tillåta sig hånfulla omdömen om sina medmänniskor. I allt väsendtligt är boken god och kan med skäl anbefallas till den nyss uppvuxna ungdomen.

För att likväl icke våra svenska originalarbeten i samma ämne må åsidosättas för de öfversatta, erinra vi här om *Israel Hwassers* skrift till svenska ynglingar, samt *Professor Svedeli* afsked till Upsala studenter, båda oförgängliga perlor af lefnadsvisdom, människokänedom och kärlek till ungdomen.

Ny periodisk litteratur.

Folkhögskolebladet, utg. af *T. Holmberg* och *H. Odhner*.
Pris Juli—December 1 kr. 50 öre. Profnummer.

Tanken att förskaffa folkhögskolan en målsman inom pressen med uppgift att föra jemte skolornas, äfven den allmänna upplysningens talan, synes oss fullt berättigad. Det tryckta ordet har i vår tid fått en så vidsträckt makt, att det icke är tänkbart att några intressen af större betydelse kunna underlåta att begagna sig af detsamma. Af det sätt på hvilket detta sker beror sedan så väl sakens som sakförarens framgång. Folkhögskolebladets profnummer är alltså för alla skolans

vänner en företeelse af stor vigt, och påkallar det slags djupare deltagande, som icke blott röjer sig i några allmänna uttryck af uppmuntran och belåtenhet, utan åtminstone bör försöka att under samvetsgrann pröfning komma till insigt om både det goda och det mindre goda, det löftesrika och det möjligen farliga i bladets innehåll.

Låtom oss då först tala om det obestriddigt goda som profnumret bjuder. Dit räkna vi den anda af frihet, handlingskraft och lefnadsmod i förening med kristlig föredragsamhet, som besjälar utgifvarne, och tvifvelsutän skall »mana till ett lif i öfvertygelse och arbete». Af de olika uppsatserna ställa sig, eget nog, de poetiska främst. För att nu icke tala om programmet, som kanske mer än önskligt vore hör under denna kategori, så bilda Bååths lilla präktiga bild af den fjollige psalmsångaren samt uppsatserna om skaldekonsten och kroppsarbetet nästan kärnan af innehållet. Dock kunde man kanske mot den sist nämnda anmärka varningen för »verklighetsdiktarne», helst gifven som här i så allmän form, att flertalet af tidningens läsare säkert icke förstå, hvilka som drabbas af klandret. Det förefaller oss, som borde folkhögskolebladets litterära uppgift till en början vara mindre en kritiskt granskande, än en kärleksfullt förklarande, såsom ock den ifråga varande uppsatsen till större delen är. Det blir dessutom vanskligt i vår tid att utdöma alla skrifter, hvilkas förf. »alltför mycket sakna kristen tro och åskådning», begrepp, hvilka numera vexla snart sagdt i det oändliga. Lika viktigt och riktigt som det är att folkhögskolebladet öppet erkänner den kristliga grund, på hvilket det vill bygga sitt arbete — en grund, hvilken bör och äfven tycks vilja förena den lefvande personliga öfvertygelsen med den fria fördragsamheten — lika onödigt och farligt tro vi det vara, att i bladets knappa omfång inrymma rent religiösa afhandlingar. Det är onödigt emedan tidningens hela anda och hållning bör vittna om ledarnes trosgrund, far-

ligt emedan af hundra dess läsare icke tio torde enas med Red:n om en viss form för sin religiösa tro, och de öfriga skola lemna tidningen åsido, ofta kanske af samma bevekelsegrund, som kommit tidningen att varna för realisterna — emedan de anse henne sakna »kristen tro och åskådning». Bättre och klokare, så synes det oss, vore om Red:n hänvisade till religiösa författare, hvilka hon för sin del vill förorda, och samlade sitt eget arbete på hvad särskildt tillhör folkhögskolan, främst det medborgerliga lifvets kraf. För tillfredsställandet af de sist nämnda har profnumret en redig men kanske onödigt torr öfversigt af riksdagsarbetet för året. Bland specifikt *svenska* intressen, som profnumret behandlar, återstår sedan att nämna blott ett bref, afseende att taga folkhögskolans och den högre folkbildningens försvar, något som numera förefaller nästan onödigt, åtminstone inför den läsekrets, som Folkhögskolebladet afser.

Tidningens öfriga innehåll utgöres af tvänne längre uppsatser, en om *den norska författningsstriden* och en om *den dansk-tyska kampen om Slesvig*. Då teckningen af vårt eget politiska lif, helt objektivt, nästan registermessigt hållen, upptager knappt två spalter, hafva sålunda *sex* egnats åt brödräländernas, och skildringen deraf fått formen snart sagdt af *opinionsyttringar*. Detta har med skäl klandrats. Ämnar tidningen uppträda som politiskt organ, så bör den väl i främsta rummet söka klargöra de politiska förhållandena hos oss sjelfva, och vill hon sträfva att utbilda medborgare, så måste det väl ske på fosterländsk grund.

Att hos den svenske medborgaren bör väckas intresse för och begrepp om det politiska lifvet, ej blott inom vårt eget land utan också hos vårt brödrafolk och de öfriga skandinaviska folken, vilja vi visst icke förneka. Men det första bör ju dock vara hufvudsaken. Om profnumret hade egnat sex spalter åt våra egna offentliga förhållanden och tvänne åt

Norge och Danmark, hade det närmat sig det rätta måttet. Som det nu är påminner det om den tiden då Läsning för folket meddelade varmhjertade uppmaningar till fosterlands-kärlek — *öfversatta från norskan*. Den gamla fördomen, att simpla svenska intressen äro af underordnad betydelse i jämförelse med företeelserna utom våra gränser, bör väl dock ej få gå igen i folkhögskolans tidning. Tvärtom bör väl den fördomen med all kraft bekämpas. Helt säkert hade det icke hänt i Danmark eller Norge, att man i profnumret till ett folkhögskolans organ egnat mera utrymme åt en afhandling t. ex. om vårt finska krig 1808 eller införandet af vårt nya stats-skick, än åt det egna landets offentliga angelägenheter. För vår del tro vi för öfrigt att Folkhögskolebladet hellre må inskränka sig till sådana opersonliga redogörelser för det politiska lifvet, som den om riksdagen, än göra sig till organ för vare sig det ena eller andra politiska partiet. Dess uppgift bör ju vara snarare att gifva förutsättningarna för en sjelfförvärfvad öfvertygelse än att förestafva en sådan, och denna begränsning af uppgiften är icke minst vigtig i fråga om politiska förhållanden.

Det är icke klanderbegär eller afvoghet mot det nya tidningsföretaget, som kommit oss att framställa dessa anmärkningar. Tvärtom. Ingen kan varmare än vi önska dess framgång eller vara villigare att erkänna den goda vilja och den betydande förmåga, som det röjer redan i profnumret. Väl känna vi ock, hvilka stora svårigheter som i början möta Red:n af en sådan tidning, och hur lätt man öfverskrider de grundsatser man antagit, de gränser man uppställt för sitt arbete. Våra anmärkningar afse också endast att varna för de faror, som hota det unga företaget och de afsteg, som så lätt kunna yppas i det första framträdandet på en opröfvad bana.

Att folkhögskoletidningen måtte under kraftig medverkan från allmänhetens och pressens sida gå en vacker framtid till

mötes är vår glada förhoppning. Hufvudvilkor därför är att det fosterländska elementet får bilda kärnan af innehållet, samt att innehållet frambäres i ett enkelt språk, starkt af samlad tanke och känsla, lika fritt från ordprål och bildgrannlåt, som från urvattnad och mustlös vidlyftighet.

Som endast profnumret af bladet kommit oss till handa, kunna vi ej yttra oss om följande nummer, endast uttrycka vår vissa förhoppning, att de måtte visa sig vara goda bärare af folkhögskolans idé.

27. Brev fra Kjöbenhavn.

Juli 1884.

Pauline Worm og Kjöbenhavnerne. Kvindesagen i og udenfor Æstetiken. Pædagogiske Spørgsmaal. Grundtvigianernes Forhold til Realismen.

Det er vanskeligt i Juli Maaned at give nogen Fremstilling af de Bevægelser, der have været fremme i Vinterens Løb, selv om man vil indskrænke sig til de Kredse, der ligge en nærmest. Thi det, man i Juli helst vil, er ikke at huske, men snarere helt at glemme, at der har været sligt til som Diskussioner, Agitationer og lgn.; at tænke sig, at Aarets rullende Hjul vil bringe en Gjentagelse, er strængt, end sige, at man skulde længes efter denne, som det dog kan hænde sig, naar man i nogle Maaneder har badet sig i Sommerens Sol og nydt Skovens Ensomhed. Eller for at tale med de lærde, man er endnu ikke kommen saa langt bort fra Vinterens vexlende, bevægede Liv, at man kan se »objektivt» paa det, medens det altsammen dog ikke længer har den samme verdenshistoriske Betydning for en, som den Gang det stod paa. — Hvad her kan gives, bliver derfor kun spredte Notitser.

For Kvindesagens Vedkommende er det mærkeligste, der er at melde, et betydeligt Tab, i det vi have mistet den eneste egentlige »Forkæmperinde«, vor Sag i mange Aar har kunnet rose sig af at eje, *Pauline Worm*. Født 1825 tilhørte hun en Tid, der vel var greben af Frihedsbevægelsen, men som endnu var saa hildet i en ren æstetisk Livsanskuelse, at det blev et formeligt Martyrium at optræde som Fortaler for en ubetinget Ligestilling af Mand og Kvinde, saaledes som hun gjorde det. I de fleste Henseender havde Pauline Worm iøvrigt Idealer tilfælles med hin Slægt, hvis Hovedbedrift var Nationalitets- og Frihedsbevægelsen i 48; hendes mest yndede Digte vare dels en Hilsen til den unge Kong Frederik 7. (som man, da det udkom anonymt, tilskrev Carl Ploug) dels fra en senere Tid hendes djærve Svar paa Björnsons Opfordring til de danske om at »skifte Signaler« at vende sig med Venskab mod Voldsmanden fra Syden. Men hendes dybe Sans for personlig Frihed og Selvstændighed gjorde hende i den Grad til født Forkæmper for Qvindens Ret, at hun allerede i sit tiende Aar optraadte som Advokat for Kvindens kommunale Stemmeret. Hun besad netop de Egenskaber, der gjøre, at Folk kaste sig i Breschen for en Sag, helst om den er upopulær. Som hendes Ven og Biograf, Historikeren Frederik Barfod har udtalt, var hun i Besiddelse af den mest »hensynsløse Uegenyttighed«, derfor forstod hun bedre at vække end at samle, kunde snarere forarge end begejstre. I sine Noveller og Romaner (navnlig »De fornuftige«) skildrer hun saaledes med Selvoplevelsens Braad, hvorledes den unge, begavede Kvindes dybeste Længsler og inderste Stræben bliver trampet ned under hendes Omgivelsers plumpe Egoisme og Mangel paa Forstaaelse. I forskjellige polemiske Skrifter tager hun ogsaa andre Samfundsspørgsmaal, folkelige eller religiøse, op og behandler dem med en saa skarp Logik og en saa djærv Hensynsløshed, at hun hos Modstanderne ikke kan andet end vække

Bitterhed og paadrage sig Beskyldning for at overdrive. Hun er ikke bange for paa en Tid, da det her var noget uhørt, at en Kvinde talte offentlig til en blandet Forsamling, at træde op i Hovedstaden og anstille en Sammenligning mellem »Kjöbenhavnerne» og Jyderne, hendes nærmeste Landsmænd, som ingenlunde altid faldt ud til de førstes Fordel. Men man havde da ogsaa paa Forhaand Vaabnene mod hende givne. Hun var en »gammel Jomfru», en »emanciperet Kvinde», kort en Uting. Da den Tid kom, hvor man indsaa, at Sandheden er den samme, enten den kommer fra en Kvinde eller en Mand, at et Liv som Pauline Worms, levet i Arbejde og Kamp for Ideer, fortjener Paaskjönnelse, da man endelig gav hende, den udslidte Lærerinde, en sparsom offentlig Understöttelse, var det for sent. Hun flyttede til Kjöbenhavn i det Haab der at kunne virke med större Kraft for sine forskjellige Interesser (ellers havde hun levet i forskjellige jyske Provinsbyer), men hendes Kraft var udtömt, og hun gik bort d. 13:e Dec. 1883. Hun ligger begravet paa Kirkegaarden udenfor Frederiksberg Have, hvor hendes nærmeste Venner fra Jylland ere i Færd med at rejse hende et Mindesmærke, medens Kvinder og Mænd rundt om fra Landet, som mere paa Fra-stand havde fulgt hendes Virksomhed, have lagt Planen til et Legat for fremadstræbende Kvinder, som skal bære hendes Navn.

Hvor dybt vi danske endnu stikke i Æstetiken, har man ogsaa ved denne Lejlighed kunnet se. En fremmed og mindre betydelig Forfatterinde som Marie Colban vakte ved sin Död mere Opmærksomhed hos vore Journalister end Pauline Worm.

Den første Kvinde, der hos os ret har kunnet trænge igjennem som Fortaler for sit Kjön, er derfor ogsaa Fru *Edgren*. Mathilde Fibiger, Camilla Collett og Pauline Worm satte deres Talent (for den enes Vedkommende kan man sige Genialitet) og deres Personlighed ind paa Tanker, som

endnu vore for ny og rokkede ved altfor mange Fordomme, til at de kunde blive lyste i Kuld og Kjön af den almindelige Bevidsthed. Fru Edgren er en Kvinde, der staar midt i sin Tid med Evne til at forstaa den og deltage i Udviklingen. Naar da ogsaa hun stiller Kvindesagen forrest paa sit Program, vil hun blive hört af mange, som tidligere vilde have affærdiget disse Tanker med den gamle Overlegenhed, en Overlegenhed, som i Virkeligheden skriver sig fra Uvidenhed og Tankelöshed. Det er ganske vist nu alt andet end ualmindeligt at gjøre Kvindespörgsmaalet til Gjenstand for novellistisk eller dramatisk Behandling; men Sagen faar dog en mange Gange forhöjet Betydning, naar det er en Kvinde, som gjør det, og navnlig, naar det gjøres med saa megen Dygtighed og Evne som her.

Men ogsaa udenfor Skjönlitteraturen har vi i de senere Aar set Kvindespörgsmaalet behandlet.

En anonym filosofisk Forfatter som for nogle Aar siden udgav »En Livsanskuelse grundet paa Elskov«, har skrevet en ny Bog, som han kalder »Forholdet mellem Mand og Kvinde«.

Da en berömt svensk Forfatter udförligt har redegjort i dette Hefte for nævnte Bog, behöver jeg kunat henvise til denne, idet jeg dog for eget Vedkommende tilföier nogle faa Bemærkninger.

Forfatteren er sikkert for meget Individualist. For den enkelte er det vel klart nok, at den fuldkomne Lykke kun er at finde i et fuldkomment Ægteskab. Men ligesom den enkelte for sig kan være Egoist, er der en Familieegoisme, som kun er en Grad bedre. Det, vor Tid trænger til at lære, er da snarere, at den enkeltes Lykke kun kan være berettiget og kun bliver fuldkommen, dersom den er bygget paa noget mere alment. Det förste og vigtigste er ikke »at finde sin Mage«, som Magdalene Thoresen udtrykker denne i Roman-

tiken hjemmehørende Tanke, der ogsaa er vor Forfatters, men at finde sig selv, sin Plads i Samfundet; det ideale Ægteskab maa ikke blot bygges paa indbyrdes Sympati, men lige saa meget paa en fælles Sympati, et fælles Arbejde for noget udenfor liggende.

Spencers Lære om Sympatiens Udvikling kan vel anvendes paa »Forholdet mellem Mand og Kvinde«, men i en dybere, langt mere udstrakt Betydning, end Forfatteren gjør det.

Det ideale Ægteskab fordrer Ligestilling ikke blot moralsk og theoretisk, men ogsaa ud ad til i det praktiske Liv. Vi maa derfor være Frederik Beyer taknemlig for, at han i sin Bog »Om Ægtefællers formueretlige Ligestillelse«, der, som man kunde vente det, ånder den varmeste, mest upartiske Interesse for Sagen, har givet os ikke alene en længe savnet Haandbog, men ogsaa et Vækkelsesmiddel, som navnlig kan lære os, at de Former, vi kjende for den økonomiske Ordning i Ægteskabet, ikke ere de eneste mulige.

Paa mange forskjellige Omraader trænge vi til en lignende Oplysning. Vi ved alle, vi, som kjende en Smule til Forholdene paa Landet, at Landbefolkningens Börn kunne søge Skole sammen, Drengene og Piger, uden nogensomhelst Ulempe. Men dog vækker det en ikke ringe Opsigt i kjøbenhavnske Kredse, naar som i Vinter en danskfödt Dame fra Amerika, Mrs Kinney, kommer og fortæller os om, hvor fortræffelig det samme derovre lader sig gjøre for de højere Stænders Vedkommende. Dette Spørgsmaal vil ligesom et andet nærliggende: om Fællesskoler for rige og fattige Börn, blive löst ad rent praktisk Vej; et andet derimod, som hos os i flere Vintre har været fremme: om Religionsundervisningen bör aflöses af en Undervisning i Moral, vil længe vedblive at være Gjenstand for Debat. Imod en saadan Undervisning i Moral har man anført den fade og flove Karakter, som de franske Lærebøger synes at have, for den derimod den voxende Trang til ideale Holdepunkter paa

Omraader, hvor Religionsundervisningen ikke rækker. Den vil sikkert ikke let slaa igjennem hos os. Det er nemlig her ubetinget Grundtvigianerne, hos hvem der rører sig det kraftigste Liv ogsaa i pædagogisk Henseende, og de have en naturlig Modbydelighed for alt, der kan smage af Rationalisme. Grundtvigianerne ere med Rette ved de sidste Aars Bevægelser komne langt mere i Forgrunden end tidligere. Det, der overalt stræbes herimod ikke blot i Pædagogik og Politik, men selv i Æstetiken, er jo nemlig en Virkeliggjørelse af de smukke Ord fra Frihedstiden om Folkefrihed og Folkeoplysning, og i denne Henseende kan ingen nægte, at Grundtvigianerne have været langt forud for de fleste andre. Rigtignok har der ogsaa i deres Syn paa »Folket» og deres Maade at tale til Folket paa været en hel Del mere Romantik og Æstetik end Realisme; men Kritiken har rørt sig ogsaa indenfor disse Kredse (f. Ex. i Henrik Pontoppidans Landsbyhistorier), og der hersker ikke længer den blinde Tro paa Følelsen og dens Almagt. Om nu det ejendommelige ved den grundtvigske Livsanskuelse i Længden vil kunne staa sig ovenfor den mere nøgterne Betragtning af Natur og Menneskeliv, som Videnskaben har ført os ind paa, det vil først Tiden vise. De forskjellige Retninger krydse sig i broget Mangfoldighed, ikke blot indenfor de samme Kredse, men ogsaa ofte hos det samme Menneske. Nu forbauses man, som for ikke længe siden ved de politiske Valg, over at høre en Præst anbefale en Fritænker i varme Ord. En anden Gang er det en Universitetsprofessor af Højrepartiet, som understøtter de vildeste Socialister. Værst gaar det dog ud over saadanne Naturer som Drachmann, der den ene Dag paa en højtidelig Maade bryder med det ene Parti og slutter sig til det andet, den næste Dag fortryder det. Man kan kun trøste sig med, at ud af et saa mangfoldig bevæget Liv maa der til sidst paa en eller anden Maade spire noget frem — forhaabentlig noget godt!

28. Händelser för dagen.

Fil. Doktorn, fröken Ellen Fries har i sommar på offentligt uppdrag studerat det nya qvinliga undervisningsväsendet i Frankrike.

— Den i ett föregående häfte omnämnda utmärkta qvinliga matematikern m:me Kowalewska har blifvit utnämnd till professor vid Stockholms Högskola. Det är i vårt århundrade den första qvinna, som beklädt en sådan lärostol, och det kan ej annat än glädja oss, att Sverige tagit första steget i denna riktning. M:me Kowalewskas porträtt har, med anledning af hennes val, meddelats så väl i Svensk Illustrerad Tidning som i Illustr. News i England.

I den senare tidningen förekommer äfven porträttet af Englands första qvinliga filosofie doktor.

— I Tyskland har Doktor Susanna Rubinstein utgifvit en ny serie filosofiskt-estetiska afhandlingar, hvilka blifvit väl mottagna.

— I Finland har bildat sig ett sällskap till främjande af qvinnofrågans lösning, hvars program vi hoppas i något följande häfte få meddela.

Mönsterbladet

återgifver i förminskad skala ett skåniskt allmogebroderi i plattsöm och stjäkstygn. Färgställningen är synnerligt fin och väl afvägd. Uppritadt och påbörjadt på kläde till kudde fås det hos Handarbetets Vänner jemte garn för det billiga priset af 8,50. Ett stort monogram med årtal på frånsidan höjer värdet af arbetet om det är afsedt till gåfva. Äfven sådant fås påbörjadt jemte anvisning och material till arbetets montering såsom kudde.

